

Vihta-Paavon Runot ja Laulut

Vanhan Rautalammin Korhosten sukuseura vietti 50-vuotisjuhlaansa 8. ja 9. heinäkuuta Vesannon Sonkarin-kylän Ukkolan talossa, jonka pihapiirissä seura oli puoli vuosisataa aikaisemmin aloittanut toimintansa. Juhlassa julkistettiin myös sukuseuran toimittama Vihta-Paavon Runot ja Laulut, v. 1775-1840 Sonkarinkylällä eläneen kansanrunoilija Paavo Korhosen runokokoelman uudistettu laitos. Runoniekka Paavo Korhonen oli ollut aikoinaan laulumies; niinpä Sonkarin rannalla, runoilijan synnyinkodin pihoilla kaikuivat 200 vuoden takaiset häälaulut hänen nykyisen kaimansa kanttori Paavo Korhosen vanhaan sävelmään sovittamina ja laulamina.

Paavo Korhonen ei ole ollut unohdettu runoilija. Hänen runotyönsä ja persoonansa muisto eli kotikylällä aina toiseen maailmansotaan saakka runojen säkeinä ja tarinoina. Myöhemmin Paavon perinteen säilyttäminen on kuulunut sukuseuran ja kotiseututyön piiriin. Runokokoelman uuden laitoksen aikaansaaminen on nähty velvoittavana kulttuuritekona.

Paavo Korhonen, suuren perheen vanhin poika eli elämänsä synnyinkodin maille perustetulla uudistilalla Vihtajärvellä, mistä hänelle vakiintui nimi Vihta-Paavo. Hän sepitti poikasena virsiä ja lauluja ja tuli jo varhain laajalti tunnetuksi pitolaularijana. Sanoituksillaan hän kotiutti jo vuosisadan vaihteessa uusia muotisävelmiä kansan käyttöön. Kielellinen luovuus, nuoruusvuosien mieltymys improvisointiin säilyi hänen runotyössään, yhtä lailla se puhkeaa herjarunojen ja loitsujen säkeissä kuin pöytäseurueiden hauskuuttamiseksi syntyneissä lauluissa Runojen olennainen piirre on niin aiheiden kuin kielenkin kotoperäisyys; realistiset kielikuvat, sananparret ja alkusointu ovat Vihta-Paavon säkeiden tavaramerkki.

Voimakas tiedonjano, joka oli ominaista hänelle jo lapsena, aktivoi häntä runotyössä läpi elämän. Vähitellen hänestä kehittyi kirjoittava runoniekka, joka seurasi aikaansa ensimmäisistä suomenkielisistä viikkolehdistä ja sai niiden palstoilla nähdä myös omia runojaan. Varhaisiin tuotoksiin kuuluvat Suomen sodasta kertovat kronikat, ainutkertaiset runoviestit noista ajoista.

Hänen runojensa aihepiiri rajautui sittemmin kotiseudun taloudellisten ja yhteiskunnallisten elinolojen havainnointiin, myöhemmin myös runoniekkojen tapaan ajankohtaisiin kansallisiin aiheisiin kuten kielioloihin. Hän on talonpojan asialla suurten muutosten aikana - aikana, jolloin kaskiviljelystä siirrytään niittyjen raivaukseen ja soiden ojituksen ja savupirteistä uloslämpiviin tupiin - ja korostaa talonpojan itsetunnon ja säätytietoisuuden merkitystä. Runoista välittyy kehitysoptimismi, mutta myös valistuskirjailijoiden rohkaisemaa kritiikkiä elintason nousun tuomia yhteiskunnallisia muutoksia ja ongelmia kohtaan. Kritiikki ulottui myös säätyrajojen yli; Rautalammin vanha hallintopitäjä oli tarjonnut jo nuorelle runoilijan alulle sääty-yhteiskunnan lainalaisuuksia havainnoitavaksi.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran v. 1848 julkaisema Elias Lönnrotin toimittama runokokoelma Paavo Korhosen 50 runoa ja kuusi laulua sai 150 vuotta sitten runsaasti lukijoita silloisen lukutaitoa tavoittelevan kansan keskuudessa ja teki runoniekkan myös oppineiden piirissä tunnetuksi. Kansallisen ja kulttuurisen murrosajan vuosina tarvittiin todisteita suomalaisen kansan kehityskelpoisuudesta. Kokoelman uudistamiseen on ollut monenlaista tarvetta. On toivottu Lönnrotin kokoelmasta pois jätettyjen ja myöhemmin löytyneiden runojen mukaan ottamista sekä runojen julkaisemista mahdollisimman alkuperäisinä. Lönnrot oli tunnetusti muokannut paitsi kansanrunoja myös runoniekkojen tuotoksia: yhdisteltyt toisintojen säkeitä ja muokannut kieltä mahdollisimman monien murteiden puhujille ymmärrettäväksi. Uudistetussa laitoksessa on tekijän omakätiset runot - 75:stä runosta 18 - säilytetty autenttisina; näin ne antavat luotettavaa tietoa myös Vihta-Paavon kielen kehittymisestä lähes kolmen vuosikymmenen aikana. Muista varsin kirjavista 1800-luvun mittaan tallentuneista käsikirjoituksista on pyritty valitsemaan luotettavin ja tehty vain välttämättömät korjaukset.

Lähes kaksi vuosisataa sitten syntyneet runot ovat niin sisällöltään kuin kieleltäänkin nykylukijalle etäisiä, monet jopa vaikeasti tulkittavia. Tämän vuoksi runoihin on liitetty paitsi sanastollista selvitystä, myös joko runon henkilöihin, tapahtumapaikkoihin tai yhteiskunnalliseen taustaan liittyvää tietoa. Runoryhmien väliin upotetuilla esseillä - Vanhan kirjasuomen aikalainen, Kotikieltä kalevalamittaaan sekä ”Kahden aikakauden välimies” - pyritään edistämään runojen luettavuutta ja havainnollistamaan ajan virtausten vaikutusta runoihin.

Vihta-Paavon runoissa, samoin kuin niiden tulkinnassakin korostuu paikalliskulttuurin näkökulma. Aikansa runoniekkojen tapaan hän on sisäistänyt kotiseutunsa väen kokemuksia ja maailmankuvaa; vähäpätöisiltäkin näyttäviin aiheisiin sisältyy yhteisölle tärkeitä arvoja ja asiayhteyksiä. Runoilla on näin dokumentin luonne. Nykylukijalle ne ovat ikkunoita kahden vuosisadan takaiseen syrjäisen pitäjän elämänmenoon.

Teoksen runoaineistona ovat olleet Suomalaisen Kirjallisuuden kirjallisuusarkiston ja kansanrunousarkiston kokoelmiin tallennetut Paavo Korhosen runojen käsikirjoitukset sekä 1800-luvun alkuvuosikymmeninä suomenkielisissä viikkolehdistä julkaistut runot. Sukuseuran pitkään jatkuneesta harrastuksesta kertovat seuran edesmenneen puheenjohtajan Hannes Korhosen selostus Vihta-Paavon suku- ja kotitaustasta sekä hänen toimestaan koottu perinnekokoelma, johon kirjassakin on viitattu.

Runot on alkuperäisistä käsikirjoituksista tulkinnut ja painokuntoon saattanut sekä selitykset ja esseet laatinut Sirkka Makkonen.

Sirkka Makkonen